

LUCRARE COORDONATĂ DE GABRIEL BOROI

Fișe de drept civil

2. Obligațiile. Contractele. Moștenirea

Ediția a 5-a, revizuită și adăugită

*Colectivul de autori: Gabriel Boroi,
Carla Alexandra Anghelescu, Ioana Nicolae*

Editura
Stamangiu
2020

Fișa nr. 37

TESTAMENTUL

I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND TESTAMENTUL

Reglementare	– testamentul este reglementat în cuprinsul art. 1034-1085 C.civ., Capitolul III (Testamentul), Titlul III (Liberalitățile) din Cartea a IV-a (Despre moștenire și liberalități), precum și în alte acte normative (<i>de exemplu</i> , Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995 și Regulamentul de aplicare a acestei legi).
Principiul libertății testamentare	– orice persoană capabilă poate dispune de bunurile ce compun patrimoniul său pe cale testamentară, respectiv poate să nu dispună prin testament, cu consecința transmisiunii moștenirii pe cale legală; <ul style="list-style-type: none">▪ dreptul persoanei de a dispune prin testament este limitat în ipoteza existenței moștenitorilor legali rezervatari; testatorul nu poate să facă liberalități care încalcă rezerva succesorală cuvenită moștenitorilor legali rezervatari, iar dezmoștenirea acestora va fi întotdeauna parțială;▪ nicio persoană nu poate renunța în mod valabil la dreptul său de a dispune pe cale testamentară, orice convenție contrară fiind lovită de nulitate absolută.
Noțiune	– definiție legală: testamentul este actul unilateral, personal și revocabil, prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață (art. 1304 C.civ.); <ul style="list-style-type: none">▪ prin intermediul testamentului, defunctul poate dispune, în tot sau în parte, de bunurile sale prin instituirea de <i>legatari</i>, dar în același timp poate să insereze în actul său de ultimă voință și alte dispoziții (<i>de exemplu</i>, recunoașterea unui copil, numirea unui executor testamentar, dezmoștenirea unor moștenitori legali, revocarea unui testament anterior etc.).
Caracterele juridice ale testamentului	1. act juridic: cuprinde manifestarea de voință a testatorului cu intenția de a produce efecte juridice; <ul style="list-style-type: none">▪ testamentul trebuie să îndeplinească condițiile generale de validitate ale oricărui act juridic (consimțământ, capacitate, obiect și cauză), precum și condițiile specifice de validitate impuse de lege pentru testament; 2. act juridic unilateral: manifestarea de voință a testatorului este suficientă pentru a da naștere la drepturi și obligații, evident, de la moartea acestuia; <ul style="list-style-type: none">▪ legatarul nu trebuie să își manifeste opțiunea pentru ca testamentul să producă efectele juridice;▪ voința testatorului manifestată prin întocmirea testamentului va produce efecte juridice, respectiv are loc transmiterea legatului către legatar, de la data deschiderii moștenirii, cu singura condiție ca legatarul să nu repudieze legatul;▪ cele două acte – testamentul și acceptarea legatului sau a altor dispoziții testamentare (<i>de exemplu</i>, execuțiunea testamentară) – sunt acte unilaterale distincte, cu efecte proprii fiecăruia și nu se unesc în sensul formării unui act juridic bilateral;

- 3. act juridic esențialmente personal:** testamentul nu poate fi încheiat decât personal, fiind excluse reprezentarea, precum și încheierea acestuia cu încuviințarea ocrotitorului legal;
- nu este încălcat caracterul personal al acestui act juridic atunci când testatorul apelează, în vederea întocmirii testamentului, la cunoștințele de specialitate ale unui avocat sau se consultă cu notarul care autentifică actul său de ultimă voință, în scopul de a fi informat asupra condițiilor de validitate și a celor de redactare, precum și a clauzelor testamentare, dacă manifestarea de ultimă voință reprezintă voința sa personală;
- 4. act cu caracter individual,** adică reprezintă voința unei singure persoane;
- art. 1036 C.civ., sub sancțiunea nulității absolute, interzice expres testamentul prin care două sau mai multe persoane testează, prin același act, fie una în favoarea celeilalte, fie amândouă în favoarea unui terț (testamentul reciproc);
- 5. act juridic esențialmente revocabil:** testatorul, până la decesul său, poate revoca testamentul total sau parțial sau poate aduce anumite modificări dispozițiilor sale testamentare anterioare, în una din formele prevăzute de lege;
- revocarea trebuie să îndeplinească toate condițiile de validitate a oricărui act juridic; poate fi expresă sau tacită; există și posibilitatea de retractare a revocării;
 - testatorul nu poate să renunțe la dreptul de a revoca testamentul, renunțarea constituind un pact asupra unei succesiuni viitoare, prohibit expres de legiuitor (art. 956 C.civ.);
 - împiedicarea testatorului de a-și revoca dispozițiile testamentare poate atrage declararea nedemnității judiciare [art. 959 alin. (1) lit. c) C.civ.];
 - *prin excepție*, nu poate fi revocată clauza testamentară privind recunoașterea unui copil [art. 416 alin. (3) C.civ.];
- 6. act juridic solemn:** sub sancțiunea nulității absolute, testamentul trebuie să fie încheiat într-una dintre formele cerute de lege (testament olograf, autentic sau privilegiat);
- condițiile de formă ale testamentului sunt condiții prevăzute *ad validitatem*;
- 7. act juridic mortis causa:** efectele dispozițiilor testamentare se produc numai la moartea testatorului;
- până la momentul decesului lui *de cuius*, acesta poate dispune potrivit propriei dorințe de bunurile ce fac obiectul dispozițiilor testamentare (*de exemplu*, testatorul poate înstrăina bunul ce constituie obiectul legatului cu titlu particular, caz în care are loc o revocare implicită a legatului);
 - nu pot exista clauze cuprinse în testament care să fie executate în timpul vieții testatorului (*de exemplu*, o clauză precum „las apartamentul meu legatarului, cu condiția ca acesta să mă întrețină pe toată durata vieții mele” reprezintă o convenție asupra unei moșteniri nedeschise, prohibită de art. 956 C.civ.);
 - *prin excepție*, clauza testamentară care cuprinde recunoașterea unui copil îşi produce efectele în timpul vieții testatorului; dacă recunoașterea copilului este făcută într-un testament autentic, notarul public este obligat să trimită din oficiu o copie a acestuia, serviciului de stare civilă competent, pentru a se face mențiunea în registrul de stare civilă [art. 416 alin. (2) C.civ.];
- 8. act de dispoziție cu titlu gratuit;**
- din această perspectivă, legatele presupun atât un element material (economic), adică o diminuare a patrimoniului dispunătorului și o îmbogățire a patrimoniului

	<p>legatarului, cât și un element intenționat, constând în intenția de a gratifica <i>animus testandi</i>;</p> <p>– caracterele juridice ale testamentului sunt aplicabile întocmai legatului, însă sunt specifice și altor dispoziții testamentare (<i>de exemplu</i>, dezmoșteniri, numirea de executor testamentar etc.), dacă legea nu prevede altfel (<i>de pildă</i>, recunoașterea unui copil este irevocabilă și produce efecte imediate, iar nu la decesul testatorului; partajul de ascendent se poate face și prin donație, caz în care nu este un act unilateral, ci este un act juridic bilateral etc.).</p>
<p>Cuprinsul testamentului</p>	<p>– testamentul este un act complex ce poate îngloba mai multe acte juridice;</p> <p>– testamentul conține dispoziții referitoare la patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta, precum și la desemnarea directă sau indirectă a legatarului; alături de aceste dispoziții sau chiar și în lipsa unor asemenea dispoziții, testamentul poate să conțină dispoziții referitoare la partaj, revocarea dispozițiilor testamentare anterioare, dezmoștenire, numirea de executori testamentari, sarcini impuse legatarilor sau moștenitorilor legali și alte dispoziții care produc efecte după decesul testatorului (art. 1035 C.civ.);</p> <p>– cu titlu exemplificativ, se pot regăsi în cuprinsul testamentului dispoziții referitoare la:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta, precum și la desemnarea directă sau indirectă a legatarului</i>; <ul style="list-style-type: none"> ▪ testamentul va cuprinde în primul rând <i>legate</i>, care constituie în esență obiectul principal al testamentului, acestea vizând aspectele patrimoniale; 2. <i>desemnarea unuia sau unor executori testamentari care să aducă la îndeplinire dispozițiile testamentare</i> (art. 1077 C.civ.); 3. <i>dezmoștenirea unuia sau unora dintre moștenitorii legali ai defunctului, adică înlăturarea de la moștenire în tot sau în parte, însă în limitele permise de lege</i>; 4. <i>partajul de ascendent</i> (art. 1161C.civ.); 5. <i>revocarea, totală sau parțială, a unui testament anterior sau doar a unei dispoziții testamentare anterioare ori retractarea revocării anterioare</i> (art. 1051-1053 C.civ.); 6. <i>sarcini impuse legatarilor sau moștenitorilor legali</i>; 7. <i>recunoașterea unui copil din afara căsătoriei</i> [art. 415 alin. (2), art. 416 C.civ.]; 8. <i>recunoașterea de către mamă a copilului trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți</i> [art. 415 alin. (1), art. 416 C.civ.]; 9. <i>funeralii sau cu privire la corpul uman după moarte</i> [art. 80 alin. (1) teza I C.civ.]; 10. <i>permiterea sau interzicerea prelevării de organe, țesuturi și celule umane</i> (art. 81 C.civ.); 11. <i>desemnarea persoanei ce urmează a fi numită tutore al copiilor testatorului</i> [art. 114 alin. (1) C.civ.]; 12. <i>înlăturarea posibilității ca o persoană determinată să fie numită tutore al copiilor testatorului</i> [art. 113 alin. (1) lit. g) C.civ.]; 13. <i>instituirea unei clauze de inalienabilitate</i> [art. 627 alin. (1) C.civ.]; 14. <i>împuternicirea unei persoane cu administrarea unui bun sau a mai multor bunuri, a unei mase patrimoniale sau a unui patrimoniu</i> (art. 792 C.civ.);

	<p>15. dispoziții relative la partea ce i s-ar cuveni soțului testator din comunitatea de bunuri, la încetarea căsătoriei (art. 350 C.civ.);</p> <p>16. înlăturarea efectelor nedemnității [art. 961 alin. (1) C.civ.];</p> <p>17. dispoziții cu privire la înființarea unei fundații;</p> <p>18. desemnarea ori, după caz, înlocuirea sau revocarea beneficiarului asigurării de către asiguratul care a încheiat un contract de asigurare de persoane (art. 2231 C.civ.);</p> <p>19. alegerea legii aplicabile propriei moșteniri (art. 2634 C.civ.);</p> <p>20. recunoașterea unei datorii etc.;</p> <p>– pot face obiectul testamentului și alte dispoziții de ultimă voință ale testatorului, în măsura în care acestea nu sunt interzise de lege;</p> <p>– testamentul poate cuprinde o multitudine de acte juridice de sine stătătoare, cu regimuri juridice diferite, întrunite însă sub forma unui singur act material (teoria testamentului – <i>formă juridică</i> sau a <i>actelor juridice de sine stătătoare</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ testamentul poate cuprinde nu numai legate, ci și dispoziții de altă natură, care nu vizează în mod direct transmiterea patrimoniului succesoral, așa încât se admite că poate fi vorba de două sau mai multe acte juridice deosebite, întrunite sub forma unui testament, iar aceste acte pot fi independente între ele, cu regimuri juridice proprii; ▪ din teoria actelor juridice de sine stătătoare, îmbrăcate în formă testamentară, rezultă că: <ul style="list-style-type: none"> <i>i</i>) validitatea sau, mai larg, eficacitatea dispozițiilor testamentare trebuie să fie analizată separat, pentru fiecare în parte, deoarece este posibil ca unul dintre acte să fie nul (ineficace), însă alte acte pot fi valabile (eficace); <i>de exemplu</i>, nulitatea partajului de ascendent nu afectează validitatea legatului, caducitatea unui legat pentru predecesul legatarului nu afectează eficacitatea altor legate etc.; <i>ii</i>) deoarece forma (testamentară) este comună, rezultă că viciile de formă se răsfrâng asupra tuturor dispozițiilor a căror validitate este condiționată de validitatea testamentului; <i>de exemplu</i>, nicio dispoziție cuprinsă într-un testament olograf nesemnat de către testator nu va produce, în principiu, efecte; <i>iii</i>) recunoașterea unui copil printr-un testament se distinge de toate celelalte dispoziții testamentare prin următoarele: este un act irevocabil; produce efecte imediat, iar nu la moartea testatorului; validitatea actului de recunoaștere nu depinde de validitatea testamentului, în sensul că ineficacitatea testamentului nu atrage și ineficacitatea recunoașterii dacă sunt îndeplinite cerințele speciale prevăzute de lege pentru recunoașterea copilului (de pildă, recunoașterea unui copil făcută printr-un testament reciproc autentic este valabilă, chiar dacă testamentul este lovit de nulitate absolută).
<p>Proba testamentului</p>	<p>Regula</p> <p>– orice persoană care pretinde un drept ce se întemeiază pe un testament trebuie să dovedească existența și conținutul lui în una dintre formele prevăzute de lege [art. 1037 alin. (1) C.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>ca regulă</i>, dovada se face cu înscrisul constatator al testamentului, deoarece, în toate cazurile, testamentul îmbracă forma scrisă; ▪ nu are relevanță dacă drepturile invocate rezultând din testament sunt de natură patrimonială (legate) sau nepatrimonială (<i>de exemplu</i>, numirea tutorelui minorului), proba urmând a se face în ambele situații în același fel (<i>de exemplu</i>, aceeași

dovadă trebuie să o facă atât persoana care își întemeiază recunoașterea filiației prin testament, cât și legatarul).

Excepția. Proba testamentului dispărut

– *prin excepție*, dacă testamentul a dispărut printr-un caz fortuit sau de forță majoră ori prin fapta unui terț, fie după moartea testatorului, fie în timpul vieții sale, însă fără ca acesta să îi fi cunoscut dispariția, valabilitatea formei și cuprinsul testamentului vor putea fi dovedite prin orice mijloc de probă [art. 1037 alin. (2) C.civ.];

- poate fi vorba despre *inexistența fizică totală sau parțială* a testamentului;
- se apreciază că și *deteriorarea, degradarea și distrugerea* testamentului se încadrează în ipoteza prevăzută în art. 1037 alin. (2) C.civ. (*de exemplu*, se consideră dispariție și deteriorarea produsă prin ștergerea scrisului existent pe testament ca urmare a trecerii timpului);
- dovada valabilității formei și a cuprinsului testamentului în condițiile art. 1037 alin. (2) C.civ. se face doar în fața instanței de judecată; notarul public sesizat cu dezbateră procedurii succesoriale notariale nu poate soluționa dosarul în lipsa testamentului, a înscrisului;

– *testamentul autentic și testamentul sumelor și valorilor depozitate* există în arhiva notarului public instrumentator sau, după caz, a instituției specializate, astfel încât, în caz de dispariție, se va putea obține o copie;

- dacă și exemplarul aflat în arhiva notarului instrumentator sau a unității bancare a dispărut, atunci, în temeiul art. 1037 alin. (2) C.civ., valabilitatea formei și cuprinsul testamentului se vor putea dovedi prin orice mijloc de probă;
- în cazul testamentului autentic, existența unui testament valabil sub aspectul formei se confirmă și prin datele înscrise în Registrul național notarial ținut în format electronic, în care notarul care autentifică testamentul are obligația să îl înscrie, potrivit art. 1046 C.civ.;

– în cazul dispariției unui *testament olograf*, nu există posibilitatea prezentării unui alt exemplar al acestuia;

- potrivit art. 1052 C.civ., testatorul poate revoca testamentul olograf și prin distrugerea, ruperea sau ștergerea sa; astfel, situațiile în care este invocată dispariția unui testament nu trebuie să constituie cauză de revocare voluntară tacită;

– *testamentele privilegiate* nu se întocmesc în dublu exemplar și nici nu se înregistrează în arhivele unităților în care se întocmesc, ceea ce va face ca proba să fie la fel de dificilă ca în cazul testamentului olograf;

– persoana interesată va trebui să facă dovada existenței testamentului, a dispariției și a cauzelor acestei dispariții, a conținutului testamentului și a încheierii acestuia într-una dintre formele prevăzute de lege;

- în primul rând, partea interesată va trebui să probeze încheierea testamentului într-una dintre formele prevăzute de lege, lipsa formei fiind sancționată cu nulitatea absolută (*de exemplu*, un testament întocmit în formă verbală prin înregistrarea vocii testatorului pe un dispozitiv audio), și abia apoi să dovedească și celelalte condiții impuse de lege, întrucât lipsa formei obligatorii face de prisos orice cercetare suplimentară în acest sens;

	<p>– dispariția testamentului trebuie să aibă cauze precum <i>forța majoră</i>, <i>cazul fortuit</i> sau <i>fapta unui terț</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în cazul dispariției cauzate prin fapta unui terț, nu are relevanță dacă acesta este sau nu succesibil al testatorului ori forma de vinovăție cu care a fost săvârșită fapta; dacă terțul este și succesibil al testatorului, poate fi declarată nedemnităta judiciară, în condițiile art. 959 alin. (1) lit. b) C.civ.; ▪ dispariția testamentului, produsă în timpul vieții testatorului și cunoscută de acesta, neurmată de refacerea testamentului dispărut, constituie o revocare tacită a testamentului; ▪ dacă însă dispariția a avut loc în timpul vieții testatorului, iar testatorul nu a avut cunoștință de acest aspect, este aplicabil art. 1037 alin. (2) C.civ.; la fel și în situația în care dispariția a avut loc după decesul testatorului; <p>– în situația în care cauza dispariției testamentului este <i>fapta testatorului</i>, va trebui analizat dacă este vorba despre revocarea voluntară tacită a acestuia, reglementată de art. 1052 C.civ., caz în care existența testamentului nu se va putea dovedi în temeiul art. 1037 alin. (2) C.civ.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în ipoteza în care cauza dispariției este fapta testatorului, fără ca testatorul să aibă cunoștință de aceasta până la data decesului său (<i>de exemplu</i>, din greșeală a aruncat testamentul la gunoi), devin incidente prevederile art. 1037 alin. (2) C.civ.
<p>Interpretarea testamentului</p>	<p>– regulile de interpretare a contractelor, prevăzute de art. 1266-1269 C.civ., sunt aplicabile și testamentului, în măsura în care sunt compatibile cu caracterele juridice ale acestuia [art. 1039 alin. (1) C.civ.];</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ testamentul, fiind un act <i>mortis causa</i>, care produce efecte la data deschiderii moștenirii, face ca operațiunea de interpretare a acestuia să aibă în vedere dispozițiile legale și situația patrimonială, familială de la această dată; ▪ <i>jurisprudență</i>: în esență, este vorba despre interpretarea dispozițiilor testamentare, care trebuie făcută nu raportat la data efectuării dispoziției testamentare, ci raportat la data la care acea clauză își produce efectele, având la baza atât dreptul național, cât și Convenția. În speța respectivă, interpretând testamentul raportat la data întocmirii sale, respectiv anul 1939, iar decesul producându-se în anul 1949, deci cu 10 ani mai târziu, soluția adusă de instanța națională a fost de a refuza eficacitatea legatului, întrucât legislația nu permitea copilului adoptiv să fie beneficiarul unui fideicomis familial, acesta putând moșteni doar pe cale legală. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat statul pârât, în temeiul art. 8 și art. 14 din Convenție, pentru discriminarea copilului adoptiv, consacrand astfel interpretarea „evolutivă” a testamentului (C.E.D.O., cauza <i>Pla și Puncernau c. Andorra</i>, cererea nr. 69498/01, Hotărârea din 13 iulie 2004); <p>– regulile de interpretare a testamentului:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. testamentul se interpretează după <i>voința reală a testatorului</i> (este posibil ca pentru identificarea voinței reale să fie necesară administrarea de probe, aspect ce impune intervenția instanței de judecată, depășindu-se astfel competența notarului public), iar nu după sensul literal al termenilor [art. 1266 alin. (1) C.civ.]; 2. la stabilirea voinței interne a testatorului se va ține seama de <i>scopul</i> avut în vedere de acesta (<i>de exemplu</i>, dezmoștenirea unui moștenitor legal) [art. 1266 alin. (2) C.civ.];

3. clauzele testamentului se interpretează unele prin altele, dând fiecăreia înțelesul ce rezultă din ansamblul actului (*de exemplu*, dacă este vorba despre numirea unui executor testamentar, clauzele se vor interpreta în funcție de atribuțiile conferite acestuia) (art. 1267 C.civ.);

4. clauzele testamentului susceptibile de mai multe înțelesuri și clauzele îndoielnice se interpretează în sensul ce se potrivește cel mai bine naturii și obiectului testamentului [art. 1268 alin. (1) și (2) C.civ.];

5. clauzele testamentului se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul [art. 1268 alin. (3) C.civ.];

6. testamentul nu cuprinde decât lucrul asupra căruia testatorul a testat, oricât de generali ar fi termenii folosiți (dacă testatorul a individualizat bunul numai prin câteva elemente, vor trebuie avute în vedere și accesoriile respectivului bun) [art. 1268 alin. (4) C.civ.];

7. în caz de îndoială, testamentul se interpretează în favoarea celui care se obligă [art. 1269 alin. (1) C.civ.], adică în favoarea moștenitorilor legali sau a celui ținut la plata legatului;

▪ *jurisprudență*: în caz de îndoială, clauza se interpretează în favoarea moștenitorilor legali (mai ales dacă este vorba de întinderea legatului), iar nu a legatarilor, fără însă a fi anihilată regula de interpretare a clauzei în sensul ce poate avea un efect, iar nu în acela ce nu ar produce niciunul. În speță, reclamantii și autorul părătelor au hotărât fără echivoc că obiectul legatului instituit l-au constituit toate bunurile mobile, ceea ce nu poate fi interpretat decât în sensul că voința reală a testatoarei, rezultată în principal din însuși conținutul testamentului și în mod accesoriu din tranzacția extrinsecă, a fost de a testa numai o fracțiune din universalitatea patrimoniului său. Totodată, clauzele testamentare nu conțin, direct sau indirect, dispoziții de exheredare a reclamantilor, iar cele din contractul de tranzacție nu neagă expres calitatea reclamantilor de moștenitori legali nerezervatari, în timp ce sintagma „unic moștenitor” în privința legatarului este folosită numai în legătură directă cu cea de „toate bunurile mobile” (I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 1686 din 22 februarie 2007, www.scj.ro);

8. elementele extrinseci înscrisului testamentar pot fi folosite numai în măsura în care se sprijină pe cele intrinseci [art. 1039 alin. (2) C.civ.]; cu alte cuvinte, intenția testatorului trebuie căutată în cuprinsul testamentului, în primul rând, iar doar în mod excepțional, în acte sau împrejurări extrinseci, însă actele sau împrejurările extrinseci trebuie să se sprijine pe cele intrinseci;

▪ se admite că nu se poate recurge la proba testimonială pentru a crea, modifica sau altera o dispoziție de ultimă voință, însă pot fi dovedite prin orice mijloc de probă, deci și prin declarații de martori, circumstanțele exterioare necesare interpretării intenției testatorului, pentru a se putea stabili sensul expresiilor folosite de testator;

9. legatul în favoarea creditorului nu este prezumat a fi făcut în compensația creanței sale [art. 1039 alin. (3) C.civ.];

▪ practic, este vorba de situația în care debitorul face un legat în favoarea creditorului său, iar, la data deschiderii moștenirii debitorului, creanța încă există; textul prezumă existența intenției debitorului (testatorului) de a-l gratifica pe creditorul

	<p>său, iar nu intenția de a stinge, în tot sau în parte, datoria pe care o are față de creditorul respectiv;</p> <p>– regulile de interpretare a testamentului privesc atât dezbaterea notarială a moștenirii, cât și pe cea judiciară;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în ipoteza în care pentru interpretarea testamentului trebuie să se administreze probe, iar între părți există divergențe legate de această operațiune, notarul public va suspenda procedura succesorală notarială și va îndruma părțile să se adreseze instanței de judecată; ▪ dacă părțile sunt de acord cu interpretarea propusă de notar, prin aplicarea textelor legale anterior menționate, sesizarea instanței nu este necesară, deoarece procedura succesorală nu dobândește caracter contencios.
--	--

II. CONDIȚIILE DE VALIDITATE ALE TESTAMENTULUI

1. Condițiile de fond

1.1. Capacitatea

Regula. Excepția	<p>– testatorul trebuie să aibă capacitatea de a încheia acte juridice, însă în măsura în care testamentul conține legate, trebuie să aibă capacitatea de a dispune prin liberalități, iar cel în favoarea căruia s-a dispus trebuie să aibă capacitatea de a primi pe cale testamentară;</p> <p>– incapacitatea de a dispune sau de a primi liberalități, constituind excepția de la regula generală, trebuie să fie expres prevăzută de lege, deoarece excepțiile sunt de strictă interpretare.</p>
Capacitatea în materia testamentului care nu conține legate	<p>– având în vedere că dispozițiile testamentare pot constitui acte juridice de sine stătătoare, rezultă că testamentul este valabil dacă sunt respectate dispozițiile legale referitoare la capacitatea civilă necesară efectuării actelor juridice respective;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ un minor cu capacitate de exercițiu restrânsă va putea încheia un testament care să nu conțină legate, dar care să cuprindă acte care, potrivit legii, pot fi efectuate de o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă; <p>– în categoria actelor ce pot fi cuprinse într-un testament al minorului se încadrează <i>recunoașterea unui copil</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrivit art. 417 C.civ., minorul necăsătorit îl poate recunoaște singur pe copilul său, dacă are discernământ la momentul recunoașterii, iar art. 416 alin. (1) C.civ. prevede că recunoașterea de filiație se face prin declarație la serviciul de stare civilă, prin înscris autentic sau prin testament, ceea ce înseamnă că, din perspectiva capacității civile, este valabil testamentul unui minor prin care acesta recunoaște un copil.
Capacitatea în materia testamentului care conține legate	<p>– testatorul trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu;</p> <p>– orice persoană poate face și primi liberalități, cu respectarea regulilor privind capacitatea [art. 987 alin. (1) C.civ.];</p> <p>– nicio persoană nu poate renunța în tot sau în parte la capacitatea sa de a dispune sau de a primi prin testament [art. 29 alin. (2) C.civ.];</p>

– nu se pot face liberalități decât prin donație sau prin legat cuprins în testament [art. 984 alin. (2) C.civ.].

Persoanele care au capacitatea de a dispune prin legate

– au capacitatea de a dispune prin legate:

- a) persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani;
- b) persoana în vârstă de 16 ani care s-a căsătorit și care, potrivit art. 39 alin. (1) C.civ., dobândește capacitate deplină de exercițiu;
- c) persoana care a împlinit vârsta de 16 ani și căreia instanța de tutelă i-a recunoscut capacitatea de exercițiu anticipată în temeiul art. 40 C.civ.;

– condiția capacității de a dispune prin testament (legat) trebuie îndeplinită la data la care dispunătorul își exprimă consimțământul [art. 987 alin. (2) C.civ.], adică la *data întocmirii testamentului*.

Incapacitățile de a dispune prin legate

– nu pot dispune prin legate (cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege):

- a) persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, adică minorii sub 14 ani și persoanele puse sub interdicție [art. 988 alin. (1) C.civ.];

- incapacitatea celui pus sub interdicție privește și intervalele în care acesta este lucid, dacă există astfel de perioade; dacă interdicția este ridicată de instanță, incapacitatea nu va mai subzista;

- în cazul persoanei puse sub interdicție după ce aceasta a întocmit testamentul (legatul), dacă s-ar aplica în mod corespunzător dispozițiile art. 1205 alin. (2) C.civ., s-ar putea deduce (eronat) că testamentul ar putea fi anulat numai dacă, la momentul când actul a fost făcut, cauzele punerii sub interdicție existau și erau îndeobște cunoscute; în realitate, într-o asemenea ipoteză, sancțiunea nulității relative va interveni nu pentru nerespectarea dispozițiilor legale referitoare la capacitatea de a face liberalități, ci pentru *lipsa discernământului* la momentul întocmirii testamentului, deci pe temeiul art. 1038 alin. (1) C.civ.;

- b) persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă, adică, în principiu, minorii între 14 și 18 ani [art. 988 alin. (1) C.civ.];

- c) persoana care a dobândit deplina capacitate de exercițiu (*spre exemplu*, prin majorat sau prin ridicarea interdicției) nu poate dispune prin liberalități în favoarea celui care a avut calitatea de reprezentant sau de ocrotitor legal al său (*spre pildă*, în favoarea tutorelui), dacă acesta nu a primit descărcare pentru gestiunea sa [art. 988 alin. (2) teza I C.civ.];

- dacă însă reprezentantul sau ocrotitorul legal este un ascendent al dispunătorului, liberalitatea este valabilă, chiar în lipsa descărcării de gestiune [art. 988 alin. (2) teza a II-a C.civ.];

- d) persoanele insolabile [art. 12 alin. (2) C.civ.];

- starea de insolabilitate rezultă din inferioritatea activului patrimonial ce poate fi supus, potrivit legii, executării silită, față de valoarea totală a datoriilor exigibile [art. 1417 alin. (2) C.civ.];

- după deschiderea moștenirii (când legatul produce efecte), dacă justifică un interes, creditorii testatorului care a fost insolubil la data întocmirii testamentului vor putea să ceară anularea legatului, nefiind ținuți să solicite să fie plătiți cu prio-

ritate față de legatari (art. 1067 C.civ.); dacă însă testatorul a fost insolubil la data întocmirii testamentului, dar nu mai era insolubil la data deschiderii moștenirii, eventuala acțiune în anulabilitate va fi respinsă ca lipsită de interes;

- profesionistul persoană fizică supus obligației de înregistrare în registrul comerțului, aflat în stare de insolvență, nu este incapabil de a testa; cu toate acestea, în ipoteza morții profesionistului, legatele se vor putea executa numai după ce creditorii moștenirii vor fi plătiți (*nemo liberalis nisi liberatus*) (art. 1067 C.civ.); în acest sens, referitor la ordinea în care se plătesc creanțele împotriva averii debitorului, potrivit art. 161 pct. 10 lit. b) din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență și art. 62 alin. (4) pct. 6 lit. b) din Legea nr. 151/2015 privind procedura insolvenței persoanelor fizice, titularii creanțelor izvorând din acte cu titlu gratuit participă la distribuirea fondurilor obținute din vânzarea bunurilor averii debitorului numai după ce toate celelalte creanțe sunt plătite;

- în unele lucrări de specialitate, se arată că ar exista și o altă categorie de persoane incapabile de a dispune prin legat, anume persoanele cu deplină capacitate de exercițiu, dar care nu au discernământ la momentul întocmirii testamentului; în realitate, este vorba de o confuzie între două condiții de fond ale actului juridic (capacitatea și consimțământul), în sensul că discernământul este o cerință a valabilității *consimțământului*, iar nu o problemă de capacitate; prin urmare, nulitatea relativă a legatului pentru lipsa discernământului persoanei cu capacitate deplină de exercițiu la momentul întocmirii testamentului intervine pentru nerespectarea unei dispoziții legale referitoare la consimțământ, iar nu pentru incapacitate;

– *sanctiunea* care intervine în cazul încălcării incapacității de a dispune prin liberalități este *nulitatea relativă* (art. 1251 C.civ.);

- dacă cel ce a dobândit deplina capacitate de exercițiu a dispus în favoarea fostului reprezentant sau ocrotitor legal (evident, altcineva decât un ascendent) înainte ca acesta să fi primit de la instanța de tutelă descărcare pentru gestiunea sa, numai această dispoziție va fi anulabilă, restul dispozițiilor testamentare fiind valabile și producând efecte;

- întrucât îndeplinirea tuturor condițiilor de validitate și, pe cale de consecință, nulitatea se raportează la momentul întocmirii actului, rezultă că testamentul (legatul) făcut de o persoană pusă sub interdicție sau de un minor nu va deveni valabil la momentul ridicării interdicției sau, după caz, al majoratului.

Persoanele care au capacitatea de a primi prin legate

– *este capabil de a primi prin testament* oricine este conceput la epoca morții testatorului;

- orice persoană fizică poate fi gratificată dacă este concepută la data deschiderii moștenirii și dacă ulterior se naște vie;

- persoana juridică dobândește capacitatea de a primi legate de la data actului de înființare;

- în cazul fundațiilor testamentare, capacitatea de a primi liberalități există din momentul deschiderii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal (art. 208 C.civ.);

– condiția capacității de a primi un legat trebuie îndeplinită la *data deschiderii moștenirii testatorului* [art. 987 alin. (4) C.civ.].